

Adam och Eva. Det är ingalunda säkert, att en urkristinehamnare i första hand förknippar dessa namn med de första människorna i Edens lustgård, som en utsocknes eller inflyttad till staden skulle ha anledning förmoda. Det är faktiskt möjligt, att tankarna stannar på betydligt närmare håll både i tid och rum. Stannar vid två träd, som växer vid Varnan i omedelbar närhet till Kungsbron.

De båda träden är i och för sig inte särskilt märkvärdiga. De är stora, det är sant, men arten — kanadensisk poppel — är känd för att vara både snabb- och storvuxen, och vi har inom vårt landskap ännu större träd av denna art. Men de här båda träden står på en plats, där de synes väl och blir sedda av många, och de är älskade av stadens befolkning. Stackars den stadsplanerare, som skulle komma att förgripa sig på dessa träd! Det föreligger dock ingen som helst risk, att något sådant skulle kunna ske. Adam och Eva står där de står, ända till den dag då åldern tar ut sin rätt, och deras kronor av den anledningen icke längre förmår frambringa vårens rika grönska. Myndighetspersoner är allt för rädda om folkets gunst för att våga hysa aggressiva planer mot Adam och Eva.

I slutet av 1800-talet var en skogsskola förlagd till Prästerud. Skolans rektor var en tysk jägmästare vid namn Eberhard Wolff. Denne hade som skogsman givetvis intresse för träd, men han synes ha haft ett speciellt intresse för ädla lövträd av sydligare ursprung. Måhända var hans egen härkomst anledningen därtill.

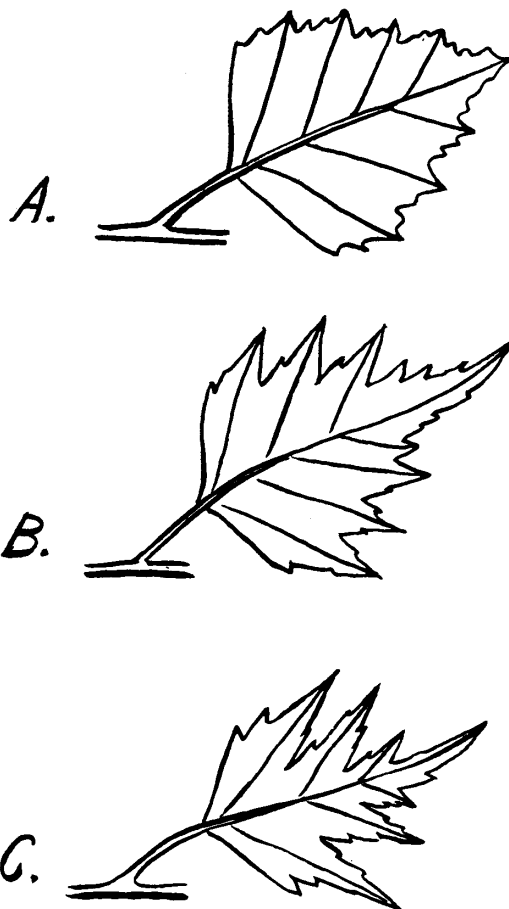
I Prästeruds omgivningarna finnes än i dag anmärkningsvärt rikligt med ek, bok, alm, lind och lönn. Även enstaka askar har iakttagits, vilka dock ej nu kan återfinnas. Vid det nya vattenreningsverket finnes ett helt bestånd av ek och bok. Detta är tydligen minnen efter Wolffs planteringar.

Tyvärr känner man sig inte lika säker på att dessa spridda träd eller grupper av träd är lika väl skyddade för framtiden som Adam och Eva är. Det är kanhända på sin plats, att här i all försiktighet uttala ett önskemål, att A9, som numera disponerar en stor del av ifrågavarande område, och stadens myndigheter, som förfogar över resten, skall fara varliga fram med dessa levande minnesmärken från en gången tid.

Synnerligen intressant botaniskt sett är den relativt rikliga förekomsten av flikbladig björk i Kristinehamnstrakten. Det skulle kunna tänkas, att även detta är spår efter jägmästare Wolffs idoga planterande — en hypotes utan något som helst bevis.

Vid de s. k. Hagavillorna invid Morabanan i stadens norra del finns en sådan björk, vilken nog kan betecknas som något av det märkligaste, som växer inom vår stads gränser. Denna, som allmänt kallas Hagabjörken, är av ansevärda dimensioner, har rak stam och väl utvecklad krona. Bladens flikighet framgår av illustration. Hagabjörken är väl värd att skyddas för fram-

tiden, och en formell fridlysning av densamma som naturminne bör ske snarast.

Olika flikighet hos löv från vårtbjörk.

- A. *Betula verrucosa*, vanlig vårtbjörk (masurbjörk).
- B. *Betula verrucosa* f. *lobulata*, den flikbladiga form som Haga-björken representerar.
- C. *Betula verrucosa* f. *dalecarlica*, ornäsbjörk.

Detta var något om träd, som växer inom eller i omedelbar närhet till Kristinehamns tätbebyggelse. Vidgar man området man betraktar, och ser på märkliga träd inom hela vårt landskap, blir ämnet så stort, att urvalet av vad som kan nämnas i en uppsats som denna, nödvändigtvis måste bli mycket snävt. Och vilken egenskap skall ges prioritet vid detta urval? Oväntad förekomst utanför artens vanliga spridningsområde, underlig växtform, ålder eller storlek?

Beträffande ett trädets storlek är det inte heller självklart, hur denna skall anges. Det finns många dimensioner på ett träd; höjd, stammens grovlek, stammens kubikmassa, kronans storlek etc. Det mått som i de flesta fall anges är för stora lövträd stammens omkrets med måttet taget i brösthöjd (1,3 meter över marken) och för barrträd stammens diameter mätt med klave i brösthöjd. De storleksangivelser som finnes i denna uppsats inskränker sig i allmänhet till dessa mått.

Ekens nordgräns går genom Värmland, men icke förty är det detta trädslag som kan uppvisa de grövsta stammarna. Den s. k. Mölnbackaeken — växtplatsen framgår av namnet — är störst, och mäter icke mindre

än 8,20 meter i omkrets. Detta träds ålder har uppskattats till c. 700 år, vilket talar för att några tusenåriga träd icke finns i Värmland. Något nämnvärt äldre träd än Mölnbackaeken har vi säkert icke inom landskapet. Givetvis är Mölnbackaeken fridlyst som naturminne.

Något mindre än Mölnbackaeken är den fridlysta ek som växer vid Hammars gård i Väse. Denna, en ståtlig solitär mitt ute i åkern, mäter 6,20 meter i omkrets vid brösthöjd. I början av 40-talet trodde man, att detta märkliga träds saga snart skulle vara all. Dess krona började torka uppifrån, och så hade även den kraftiga genomgående stammen gjort till ungefär halva sin längd. Väder och vind hade dock ej rätt med att förstöra det motståndskraftiga virket i den grova stammen samtidigt med att kronans övriga delar gått förgängelsen till mötes, varför den stod som ett torn av c. fyra till fem meters höjd ovanpå den gröna träd-kronan. Under senare år har det otroliga inträffat, att kronan börjat växa ut med så rask fart, att "tornet" fullständigt gömts av det nya grenverket. Man kan beträffande Hammarseken nästan påstå, att den blivit ung på nytt.

Ungefär av samma storlek som eken på Hammar är den s. k. Baggerudseken, som växer på Baggeruds ägor i Visnums-Kil omedelbart intill vägen Medhamn—Elinderud, samt en ek vid Djurgården på Värmlands-Säbys ägor. Den senare fick kronan rätt hårt spolierad vid en storm för några år sedan. Skadan är dock inte livshotande.

Detta om ekar. Bland övriga lövträd förtjänar ett par lindar att nämnas. Värmlands antagligen största lind växer på Värmlands-Säbys ägor vid Lindåsen ej långt från sockengränsen mellan Visnum och Rudskoga. Det är ett vackert träd, med en stor mängd bohål för fåglar av olika storlek. Troligen har denna lind varit planterad som prydnadsträd vid det nu rivna och igenplanterade torpet. Trädets omkrets i brösthöjd är 4,30 meter.

Den som är intresserad av kuriosa i naturen får säkert sitt lystmäte vid åsynen av den lind, som växer bakom en visthusbod vid V:a Nötön i Visnums-Kils socken. Trots att det finns många hundra lindar på Nötön, nämnes alltid denna lind av befolkningen som "linden på Nötön". Den bestämda formen är veder-tagen. Varför vet alla, som deltagit i exkursioner på denna i botaniskt hänseende intressanta plats.

Trädet saknar stam i egentlig mening. Där denna skulle finnas har bildats en utväxt, som uppnått en storlek av flera kubikmeter. Från utväxten utgår ett flertal stammar, eller om man så vill grenar, vilka bildar en vacker krona. Att döma av det synintryck man får av trädet, befinner det sig alltså i full växtkraft.

På Kummelön i Ölme socken finnes inga träd av så kraftiga dimensioner, som här nämnda jättar. Ändå måste ekarna och lindarna där betecknas som stora träd av hög ålder, och de finnes i rätt stort antal. Växtsamhället på Kummelön — lövängen — företer i synnerhet om våren en anblick som är mycket tilltalande. Detta bör gälla i särskilt hög grad för oss, som bygger och bor i ett landskap, där den mörka barrskogen dominerar i så stor utsträckning.

Foto: Erik Fjällman.

"Seklernas väktare."

Den fridlysta eken vid Hammars gård i Väse.

När vi befinner oss på Kummelön, har vi nära till en tall av mycket hög ålder, som växer på Skråckviks ägor. Exakt hur gammal den är går icke att avgöra, enär den är angripen av centrumröta, som förstört årsringarna, men att den fanns där, när Carl IX färdades förbi platsen på väg till Kummelön, där han hade en jaktstuga, torde få anses säkert.

Mycket stora och mycket gamla tallar till ett rätt stort antal finnes i ett bestånd på fastigheten Sandröd-jans skog i Visnums-Kil. Beståndet är beläget mellan Fridhem och Baggetorp och c. 100 meter väster om den tidigare nämnda vägen Medhamn—Elinderud. Passa på och studera denna numera sällsynta typ av växtsamhälle, samtidigt som Baggerudseken får ett besök!

Foto: Evert Nyqvist.

Närbild av linden på Västra Nötön.

Vårt landskaps grövsta träd fann vi bland de söder ifrån invandrade ekarna. Det högsta däremot härstammar från norr—öster.

Det är en gran, som växer på Lekvattnets kyrkskog. När den mättes år 1954 var den 46,5 meter hög och hade en brösthöjdsdiameter av 68 cm. Åldern var då

115 år. Den växte fortfarande med toppskott, varför den kanhända nu mäter inemot 50 meter. Det är ett vackert träd med god stamform eller med andra ord uttryckt: ett träd av sådan växt och form som skogsman-
nen vill ha. Något högre träd än denna gran finns icke i hela landet.

En mycket stor gran av en helt annan typ än den nyss beskrivna växer på Ö:a Nötön, c. 1 km sydost om den tidigare nämnda linden på V:a Nötön. Grenarna på den granen är så grova, att de mycket väl skulle kunna upparbetas till massaved, om kvalitén vore acceptabel. På toppen har fiskgjusen funnit lämpligt att bygga ett jättelikt bo, där den häckar så gott som årligen. Den stora granen på Nötön är ett ståtligt träd på sitt sätt. Detta kan icke förnekas, även om det vore en skogskarl's mardröm att tänka sig en avverkning i en skog bestående av sådana träd. Men denna gran skall inte avverkas. Den kanske kommer att splittras av ett åsknedslag eller dö av någon annan skada eller av hög ålder, men någon människas åtgärd bör ej bidra till dess fall. Den bör stå där så länge som möjligt, som det naturminnesmärke den är.

Jonsboltallen

Foto: Evert Nyqvist.

Till och med en gammal torrake kan utgöra en vacker detalj i landskapsbilden.

Till och med ett torrträd kan det ibland vara motiverat att låta stå kvar på rot, till dess det "ramlar av sig själv", som det heter, fastän det egentligen är röttsvampar och mikrober av olika slag som gjort verket. Hackspettarna ordnar ofta till bostäder åt sig själva och andra hålbbyggare i sådana träd, och stundom kan det rent av vara en tjusning för ögat med den gamla torraken. Exempel är den gamla Jonsbolstallen vid Jonsbols herrgård ett par mil söder om Kristinehamn. Att den icke avverkats utan fått stå kvar som torrträd allt sedan blixten slog ner i den för några år sedan, är säkert inte av respekt för spådomen om denna tall, att gården skall brinna den dag den fälles, utan helt enkelt för att den är grann att titta på där den står, trots att den är torr.

Ätminstone bland de levande organismer gemene man har vetskap om, har träden den utan jämförelse längsta livslängden. Gårdens vådräd överlever många gånger flera ägare och binder på sätt och vis samman generationerna. Pojkar har alltid älskat att klättra i träd. Det är inte alls otroligt, att farfarsfar som pojke klängt omkring i samma trädskrona, där sonsonsonen nu leker Tarzan. Och nog upplever emigranten, som efter många års bortovaro återkommer till hembygden, återseendets glädje i rikt mått, när han ser den stora furan eller eken, som han så väl kommer ihåg från barn-
domen.

Enträd vid Kilsviken.

Foto: Gösta Samuelsson.

Låt oss noga överväga skälen för och emot, innan vi låter våra i ett eller annat avseende märkliga träd falla för yxa och motorsåg.